

Η “Μεταμόρφωση” Του Κάφκα Για Την Τρομερή Επίπονη Αλήθεια

Αντιγόνη Κατσαδήμα

10/03/2013

Στη «Μεταμόρφωση» του Κάφκα, η σύνοψη της υπόθεσης έχει ως εξής: ένα πρωινό, ο Γκρέγκορ Σάμσα ξυπνά σκαθάρι. Διαταράσσει την έως πρότινος οικογενειακή αρμονία. Ωστε, το πρωτεύον είναι πως οι ρόλοι πρέπει να διανεμηθούν ξανά. Πλέον είναι ο εκ των πραγμάτων –αντί απλώς εσώψυχα- διαφορετικός· είναι ο ορατά διαφορετικός στο σπίτι. Ιδού η «Μεταμόρφωση».

Δευτερευόντως, δεν θα ήταν παράτολμο να εκλάβουμε την καταγωγή του επιθέτου -«Σάμσα»- από τη βουδιστική «σαμσάρα», τον τροχό των γεννήσεων και την πορεία περιστροφής και εναλλαγής των ειδών. Διαπιστώνεται με πόση συμβολική ιερότητα ο Κάφκα έχει επενδύσει στη λογοτεχνία με πολιτικό νόημα και συλλογική αξία, ώστε οι άνθρωποι και να διαβάζουν και να μη ζουν μόνο σκεπτικιστικά τη ζωή αλλά να την εξελίσσουν μέσα από την ενεργό αλληλεγγύη.

Κατά συνέπεια, δεν πρόκειται για ένα κείμενο με θέμα το παράλογο και στοπ. Ο Κάφκα, μέσα από το έργο του, μιλά την ελάχιστη λογοτεχνία της ζωής του, καθώς υπήρξε ένας από τους Εβραίους της Πράγας που έπρεπε να πλάσουν μια γλώσσα μειονότητα στους κόλπους μιας μείζονος γλώσσας. Οπότε, το γράψιμο ως τέχνη γινόταν για να συνάπτει μια στενή αλλά και επικίνδυνη σχέση με την αλήθεια. Είχε ένα συγκεκριμένο πολιτικό σκοπό. Ειδικότερα, σύμφωνα με τον Gérard-Georges Lemaire, - (Βήμα βιογραφίες, Κάφκα, μτφρ. Γιάννη Δημολίτσα, Αθήνα 2009)-για τον Κάφκα, η σημασία της τέχνης φαινόταν να έγκειται ακριβώς στην “προσωπική σχέση” με αυτήν την αλήθεια που είναι “τρόμος και πόνος”.

Ως εκ τούτου, αν η «Μεταμόρφωση» αντιμετωπιστεί ως ένα κείμενο για το αληθινό δίπολο του τρόμου και του πόνου, τότε αιτιολογείται ότι η ανάπτυξη της δράσης εδράζεται στο σχηματισμό των οικογενειακών τριγώνων, -ιδωμένα ως σύστοιχα των γραφειοκρατικών-. Και τούτο διότι η αλήθεια διαιρεμένη σε αυτά τα δύο «γρανάζια» υπαγορεύει την

αναζήτηση της επιθυμίας και την απόπειρα του ατόμου, τόσο να αρθρώσει έναν πολιτικό λόγο όσο και να διασχίσει την πολυσήμαντη πορεία της ζωής μέσα από την τριγωνική επιθυμία και τις συγκρούσεις που αυτή επιφέρει.

Ωστε, η επιθυμία προσλαμβάνει έναν τριγωνικό χαρακτήρα, ως εμπόδιο και κτήμα-διάθεση του γονιού-πατέρα ή μητέρας-, προκειμένου το αντικείμενό της να είναι διεκδικούμενο από τον γιο ή την κόρη αντίστοιχα. Από την άλλη πλευρά, η αλήθεια, ως προσωπικός τόπος, συνδέεται με τη γραφειοκρατία που αποτελεί «έναν τομέα εξουσίας και μια θέση επιθυμίας», ως δημόσιος χώρος. Άρα, η επιδίωξη και η ανάσχεση της επιθυμίας ενέχουν ένα σημαντικό ρόλο μέσα στην οικογένεια. Σε αυτό το πλαίσιο η επιθυμία είναι ιδωμένη ως πρόπλασμα του γραφειοκρατικού και μετάπλασμα του αμιγώς αυτόνομου παιδικού, ενώ το άτομο κινείται στα όρια μεταξύ προσωπικού και δημοσίου, στα άκρα των σχιζοειδών επιλογών του.

Με βάση τα προαναφερθέντα, εξυπακούεται ότι, σαφώς, με την ανάγνωση του έργου του Κάφκα, σήμερα, δεν μπορούμε παρά να επισκεφτούμε ξανά το παρελθόν της, ιδίως τα κείμενα των Ντελέζ-Γκουατταρί *Κάφκα, Για μια ελάχιστη λογοτεχνία*, (μτφρ. Κωστή Παπαγιώργη, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1998).

Εν τέλει, στη σκηνική διάπλαση και στη θεατρική διασκευή της «Μεταμόρφωσης» από το Σάββα Στρούμπο και τη Δανάη Σπηλιώτη, στο νέο χώρο του θεάτρου Άττις, βλέπουμε την αισθητική μίξη εικόνας και πόζας. Η αφήγηση εξυπηρετείται εύστοχα και λειτουργικά από το χώρο, σε απόσταση από τη δράση και σε άλλο επίπεδο. Παράλληλα, διαπιστώνουμε την προσήλωση των ηθοποιών στη θέση τους μέχρι την υποδήλωση εκείνης της ατάκας, ο ρόλος της οποίας είναι να ξεβράσει το στερεότυπο, κάθε φορά, για να δοθεί η σκυτάλη στη σωματική έκφραση και στην εκτόνωση της βιαιότητας που παράγεται μέσα από τον ξύλινο λόγο και τη διάθεση για επιβολή και έλεγχο. Συνολικά, η δεμένη ομάδα «**Σημείο Μηδέν**» με σκαθάρι τον **Μιλτιάδη Φιορέντζη**, κόρη την **Ελεάνα Γεωργούλη**, πατέρα τον **Θοδωρή Σκυφτούλη**, μητέρα τη **Μαρία Αθηναίου** και αφηγητή τον **Σάββα Στρούμπο**, πετυχαίνει. Κάνουν μια παράσταση ενδιαφέρουσα και εικαστικά ακόμη, ώστε οι στιγμές της κινησιολογίας να συναγωνίζονται τις σιωπές του μίνιμαλ ύφους. Η σκηνική σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα στο κουστούμι και

στο σημείο-αντικείμενο των ηθοποιών συγκεντρώνει επίσης το ενδιαφέρον στο βαθμό που εγείρει και το ερώτημα, αν ο άνθρωπος με ηθοποιητικό χαρακτήρα είναι αναπόφευκτο να διαχειριστεί το ρόλο και τη θέση του με τρόπο που να διαφύγει από τα στερεότυπα, συναρμολογώντας το παζλ του νοήματος και της αξίας, του τρόμου και του πόνου από την αρχή.